

Bibliotheken en duurzame ontwikkeling

Onderzoek naar duurzame ontwikkelingsdoelen in de bibliotheeksector

Januari 2022

Colofon**Uitgever**

KB, 2022

Onderzoek

Sharon van de Hoek

Marjolein Oomes

Liesbeth van Weert

Redactie

Anne van den Dool

Beeld

iStock

Meer informatie

bibliotheekmonitor@kb.nl

© KB, Den Haag

Inhoudsopgave

1	Conclusies en aanbevelingen	3	4	Sustainable Development Goals (SDG's)	14
1.1	Belang van duurzame ontwikkeling	3	4.1	Aandacht voor SDG's	14
1.2	Sustainable Development Goals (SDG's)	3	4.2	Relevante SDG's voor bibliotheken	16
1.3	Vergelijking duurzaamheidsonderzoek Zuid-Holland	4	4.3	Mening over SDG's en duurzaamheid	17
1.4	Aanbevelingen	4	4.4	Eigen gedrag	18
2	Inleiding	5	5	Bronvermelding	19
2.1	Respons	6			
2.2	Leeswijzer	6			
3	Duurzaamheid in bibliotheken	7			
3.1	Belang van duurzaamheid	7			
3.2	Aandacht voor duurzaamheid	7			
3.3	Domeinen	9			
3.4	Samenwerkingspartners	10			
3.5	Beleid	11			
3.6	Bedrijfsvoering	12			
3.7	Energieverbruik	13			

1 Conclusies en aanbevelingen

Duurzame ontwikkeling is een breed thema dat verschillende gebieden omvat, variërend van klimaatverandering tot sociale ongelijkheid. De hoeveelheid kennis en informatie die dagelijks over al deze onderwerpen wordt geproduceerd en gedeeld, is enorm. Voor de gewone burger is het niet makkelijk hierin wegwijs te worden. De Verenigde Naties proberen daar verandering in te brengen. Zij spelen een belangrijke rol bij het genereren van internationale aandacht voor duurzame ontwikkeling. In hun 2030 Agenda voor Duurzame Ontwikkeling, die is opgesteld om wereldwijd samen te werken aan een betere wereld, stellen zij daarvoor zeventien belangrijke doelen centraal. Dit zijn de Sustainable Development Goals (SDG's).

1.1 Belang van duurzame ontwikkeling

Nog niet breed omarmd

Uit de resultaten van dit onderzoek blijkt dat het thema binnen de sector nog niet breed is omarmd. Slechts 20% neemt duurzame ontwikkeling structureel mee in de programmering. Ook intern wordt door de meeste bibliotheken nog niet bewust ingezet op energiebesparing en andere duurzame thema's.

Belang wordt erkend

Toch erkennen vrijwel alle bibliotheken het belang van duurzame ontwikkeling. Zij vinden dat zij een belangrijke rol kunnen en moeten spelen bij de kennisoverdracht rondom dit onderwerp. Een deel heeft hieromtrent al doelen verwoord in hun visie of jaarplan. De meerderheid is echter nog niet zo ver.

Bibliotheek als informatieverstrekker

Richting de burger zien bibliotheken vooral een rol voor zichzelf weggelegd op het gebied van informatieverstrekking. Dit doen zij bij voorkeur via hun collectie en programmering, zoals lezingen en workshops. Daarbij is samenwerking met externe partijen noodzakelijk, zoals met de gemeente, lokale non-profitorganisaties en sociale ondernemers.

1.2 Sustainable Development Goals (SDG's)

Rol voor bibliotheken

De zeventien SDG's zoals geformuleerd door de Verenigde Naties zijn bij een minderheid van de ondervraagde bibliotheken (41%) bekend. Een meerderheid geeft aan voorlopig nog niet met de SDG's aan de slag te gaan. Slechts één bibliotheek heeft de SDG's op vrijwel alle niveaus in de organisatie geborgd. Toch voorziet een ruime meerderheid van de bibliotheken dat de SDG's in de toekomst steeds belangrijker worden. Ruim 70% van de respondenten vindt

dat de bibliotheek een rol zou moeten spelen bij het stimuleren van duurzaam gedrag binnen de samenleving.

Wanneer wordt gekeken naar de zeventien SDG's, dan sluiten de volgende drie volgens de respondenten het meest aan bij de agenda van de sector: de vermindering van ongelijkheid (80%), kwaliteitsonderwijs (78%) en goede gezondheid en welzijn (78%). Opvallend is dat het klimaat, dat de laatste jaren vaak als belangrijk speerpunt naar voren komt, met slechts 29% door relatief weinig bibliotheken wordt genoemd.

1.3 Vergelijking duurzaamheidsonderzoek Zuid-Holland

In maart 2020 heeft Probiblio in samenwerking met PHI Factory in opdracht van de provincie Zuid-Holland onderzoek gedaan naar het duurzaamheidsthema binnen de bibliotheken. Dit onderzoek had een andere opzet: naast een enquête werden ook interviews met stakeholders gehouden en is uitgebreide deskresearch uitgevoerd. Toch komen de uitkomsten in grote lijnen met elkaar overeen. Samen geven de resultaten daarmee een goed beeld van de huidige situatie binnen de sector.

1.4 Aanbevelingen

Het belang van duurzame ontwikkeling door bibliotheken wordt breed gedragen. De volgende stap is om het thema in te bedden in beleid en activiteiten. Dit kan bijvoorbeeld door het thema

structureel mee te nemen in de informatievoorziening richting bezoekers en leden. Daarnaast vindt men dat duurzame ontwikkeling in de eigen organisatie geïntegreerd moet worden.

1.4.1 Informatiefunctie

Het agenderen van thema's rondom duurzame ontwikkeling gebeurt al, maar een duidelijk doel ontbreekt. Gezien de universaliteit van het onderwerp ligt het voor de hand om als sector te streven naar een duidelijke visie op de rol die de branche wil spelen bij het informeren van burgers op het gebied van duurzame ontwikkeling. Ook kan worden nagedacht over een structurelere vorm van samenwerking met lokale en provinciale of landelijke partners. Bibliotheken zijn als neutrale organisatie, vaak met huisvesting met veel mogelijkheden, een interessante partner als het gaat om het faciliteren van bijeenkomsten en workshops.

1.4.2 Interne duurzame ontwikkeling

Als het gaat om de eigen organisatie valt nog veel winst te behalen, bijvoorbeeld door duurzaamheid op te nemen in het inkoopbeleid. Daarnaast is bewustwording van het eigen gedrag van medewerkers cruciaal. *Quick wins* zijn onder meer te behalen bij de aanschaf van nieuwe materialen zoals schoonmaakmiddelen, spaarlampen en eet- en drinkwaren, en middels het verminderen van verpakkingsmaterialen. Ook bij grotere keuzes, zoals het vervangen van een kopieermachine, kan duurzaamheid meegewogen worden.

2 Inleiding

In politiek, media en het maatschappelijk groeit de aandacht voor duurzame ontwikkeling. Overheden en publieke organisaties, maar ook bedrijven, willen in hun beleid en activiteiten rekening houden met de manier waarop we de wereld achterlaten voor toekomstige generaties. Dan gaat het over onderwerpen als klimaatverandering en natuur, maar ook over maatschappelijke vraagstukken rondom ongelijkheid, armoede toegankelijke zorg en goed onderwijs.

Ook in de bibliotheekwereld is in toenemende mate aandacht voor thema's rondom duurzaamheid en duurzame ontwikkeling. In dit onderzoek is getracht daarvan een eerste inventarisatie te maken. Er is in kaart gebracht in hoeverre het thema duurzame ontwikkeling binnen de bibliotheeksector leeft en wat bibliotheken doen om een bijdrage te leveren aan een duurzame wereld. Daarbij is een breed begrip van duurzame ontwikkeling gehanteerd, aansluitend bij de [Agenda voor Duurzame Ontwikkeling](#) van de Verenigde Naties. Deze agenda is in 2015 door alle lidstaten van de Verenigde Naties aangenomen en biedt een gemeenschappelijk kader om bij te dragen aan een betere wereld. Deze bevat zeventien universele Sustainable Development Goals (SDG's) of maatschappelijke probleemgebieden waarop in 2030 significante verbeteringen moeten zijn behaald.

In dit onderzoek staat de vraag centraal in hoeverre duurzame ontwikkeling in bibliotheken een onderwerp is dat aandacht heeft in beleid en activiteiten. Daarbij wordt gekeken naar de mate waarin en manier waarop duurzame ontwikkeling onderwerp is in de dienstverlening van de bibliotheek richting burgers en de mate waarin bibliotheken in hun bedrijfsvoering rekeninghouden met duurzame ontwikkelingsdoelen. Ook is gevraagd naar de bekendheid van de SDG's onder bibliotheken en is de vraag gesteld welke rol zij voor zichzelf zien bij het realiseren van deze doelen.

2.1 Respons

Deze vragenlijst is in de periode augustus tot en met oktober 2020 verspreid onder alle openbare 140 bibliotheken in Nederland via de Bibliotheekmonitor van de KB. In totaal hebben 58 respondenten de vragenlijst ingevuld, een respons van 41%. Het gaat hier in sommige gevallen ook om meerdere respondenten per bibliotheek. Van alle respondenten hebben 33 de vragenlijst volledig ingevuld; 25 hebben dat deels gedaan.

2.2 Leeswijzer

Omdat niet alle vragen door elke bibliotheek zijn beantwoord, wordt in de grafieken en figuren altijd het aantal respondenten vermeld. Dit gebeurt met de aanduiding 'N: '.

3 Duurzaamheid in bibliotheken

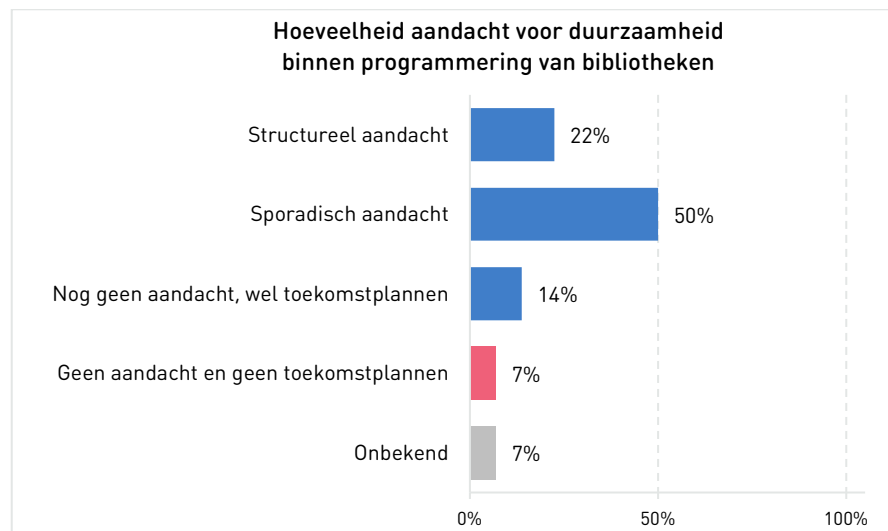
3.1 Belang van duurzaamheid

Aan respondenten is gevraagd hoe belangrijk duurzaamheid in hun ogen is voor de bibliotheek. Op een schaal van 1 (helemaal niet belangrijk) tot 10 (heel belangrijk) geven de respondenten een gemiddelde score van een 8,2.

3.2 Aandacht voor duurzaamheid

Bij helft respondenten in dienstverlening aandacht voor duurzame ontwikkeling

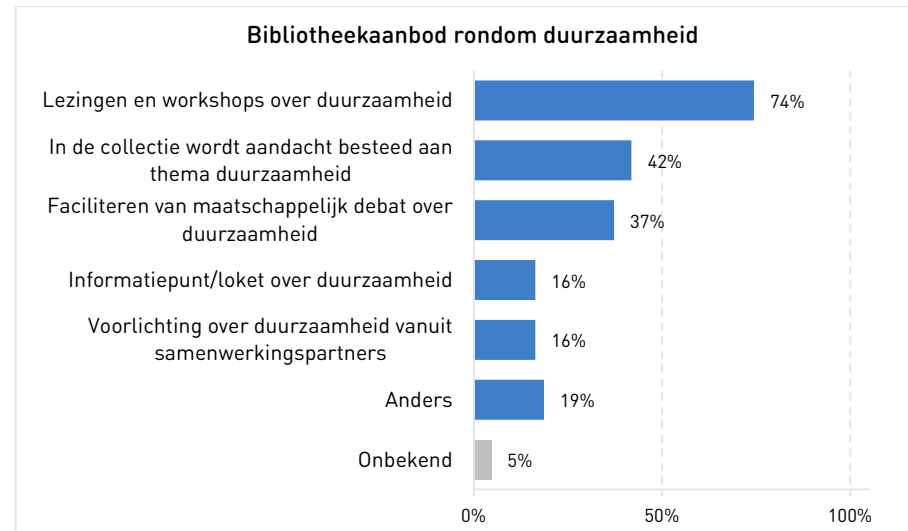
Duurzaamheid is slechts bij een op de vijf respondenten structureel opgenomen in het programma. Zo'n 21% van de respondenten besteedt er geen enkele aandacht aan, bijvoorbeeld omdat zij hierover onvoldoende vraag krijgen vanuit leden en burgers of omdat zij samenwerkingspartners missen om dit thema mee op te pakken. Bij de helft van de respondenten is op sporadische basis aandacht voor duurzame ontwikkeling. Verder geeft 14% aan in de toekomst aandacht te willen besteden aan duurzaamheid.

Figuur 2: Wordt binnen jouw bibliotheekorganisatie op dit moment aandacht besteed aan het thema duurzaamheid bij de informatieoverdracht, programmering en/of activiteiten voor burgers? (Selectie: alle respondenten / N: 58)

Lezingen en workshops populairst

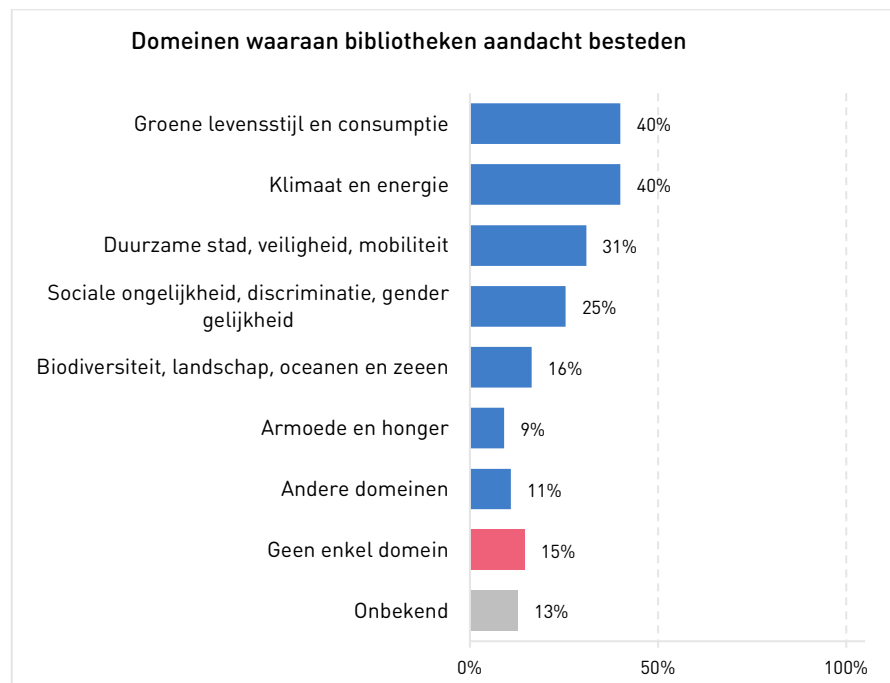
Bibliotheken die inzetten op duurzame ontwikkeling, doen dat vooral door middel van lezingen en workshops over het onderwerp: bij driekwart van de respondenten die zich bezighouden met duurzame ontwikkeling, is dat het geval (74%). Verder besteden vier op de tien respondenten in deze categorie bij de collectievorming aandacht aan het thema (42%). Ook zetten sommige respondenten in op het faciliteren van het maatschappelijke debat rondom duurzaamheid (37%). Met name grote bibliotheken kiezen voor deze laatste methode. Verder fungeren bibliotheken als een informatiepunt of loket, waar men terecht kan met vragen over duurzaamheidskwesties. Ook wordt vanuit externe partijen, zoals bedrijven en gemeenten, soms voorlichting verzorgd (16%). Daarnaast noemen respondenten andere manieren om aandacht aan duurzame ontwikkeling te besteden, zoals bestuurlijke betrokkenheid bij een duurzaamheidsorganisatie, de inkoop van producten, zoals koffie en thee, en zelfs het weren van plastic om de bibliotheekboeken.

Figuur 3: Hoe ziet de dienstverlening van jouw bibliotheekorganisatie op het onderwerp duurzaamheid eruit? (Selectie: bibliotheken met aandacht voor duurzaamheid / N: 43)

3.3 Domeinen

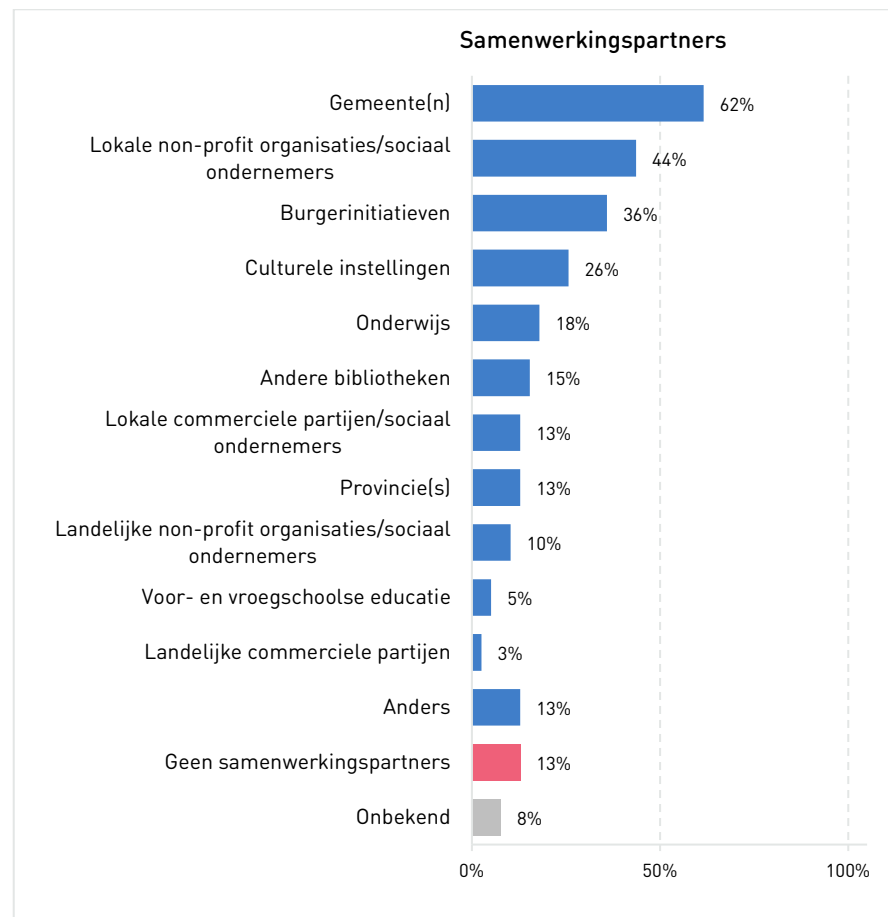
Binnen het thema duurzame ontwikkeling zijn meerdere domeinen te onderscheiden. In het afgelopen jaar besteedden respondenten onder meer aandacht aan een groene leefstijl en consumptie (40%), klimaat en energie (40%) en een duurzame stad, veiligheid en mobiliteit (31%). Ook is er relatief veel aandacht voor sociale ongelijkheid, discriminatie en genderongelijkheid (25%), met name in grote bibliotheken. Dit geldt ook voor het domein van de duurzame stad (31%). Een op de zeven bibliotheken heeft in het afgelopen jaar geen enkel domein in het bijzonder onder de aandacht gebracht in bijvoorbeeld programmering of collectie (15%).

Figuur 4: Voor welke van de volgende domeinen heeft de bibliotheek de afgelopen twaalf maanden actief aandacht gehad? (Selectie: alle respondenten / N: 55)

3.4 Samenwerkingspartners

Voor de meeste respondenten zijn gemeenten de belangrijkste samenwerkingspartner op het gebied van duurzaamheid (62%). Zij worden gevolgd door lokale non-profitorganisaties en sociale ondernemers (44%). Een vrij grote groep geeft daarnaast aan samen te werken met burgerinitiatieven (36%) en culturele instellingen (26%). Veel minder vaak wordt samengewerkt met onder andere het onderwijs, sociaal ondernemers en commerciële partijen. Verder geven een aantal bibliotheken aan samen te werken met de boekhandel, de lokale journalistiek en hun provinciale ondersteuningsinstelling (POI). Zo'n 13% van de respondenten geeft aan op dit gebied helemaal geen samenwerkingspartners te hebben. Nog eens 8% weet niet of deze partners er zijn. Grotere bibliotheken werken het vaakst samen met zowel lokale als landelijke non-profitorganisaties. Ook provincies weten zij het vaakst te vinden. Burgerinitiatieven worden zowel door de kleinste als de allergrootste bibliotheken genoemd.

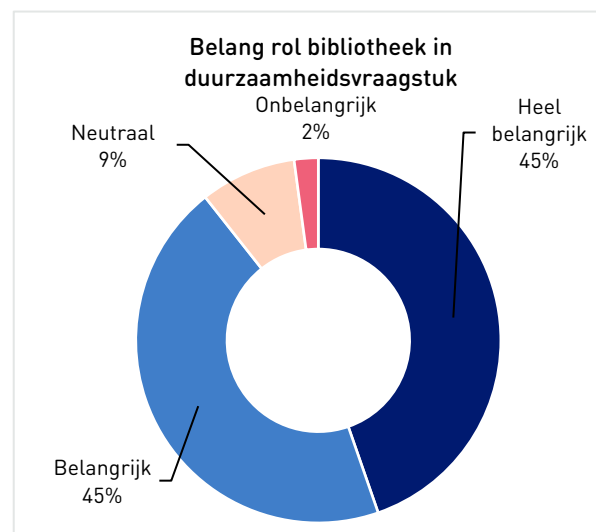
Figuur 5: Met welke partners werkt jouw bibliotheekorganisatie momenteel samen op het onderwerp duurzaamheid? (Selectie: bibliotheken met aandacht voor duurzaamheid / N: 39)

3.5 Beleid

Over het belang van duurzame ontwikkeling zijn de responderende bibliotheken eensgezind: negen op de tien (90%) vinden het onderwerp belangrijk tot zeer belangrijk. Bijna de helft van de respondenten die aangeven het onderwerp belangrijk te vinden, brengt dit echter niet in de praktijk (46%). Van alle respondenten heeft de helft duurzame ontwikkelingsdoelen opgenomen in hun visie of strategie. Dit geldt met name voor kleinere organisaties. Iets meer dan een kwart van de bibliotheken (28%) heeft een visie op hoofdlijnen. Dit betreft vooral de grootste organisaties. Ook zijn er bibliotheken die al concreter met het onderwerp aan de slag zijn. Zo heeft 15% van hen een specifieke collega of groep collega's gekoppeld aan het thema. Een iets kleiner deel heeft concrete jaarplannen en/of doelstellingen voor de korte en middellange termijn geformuleerd (13%).

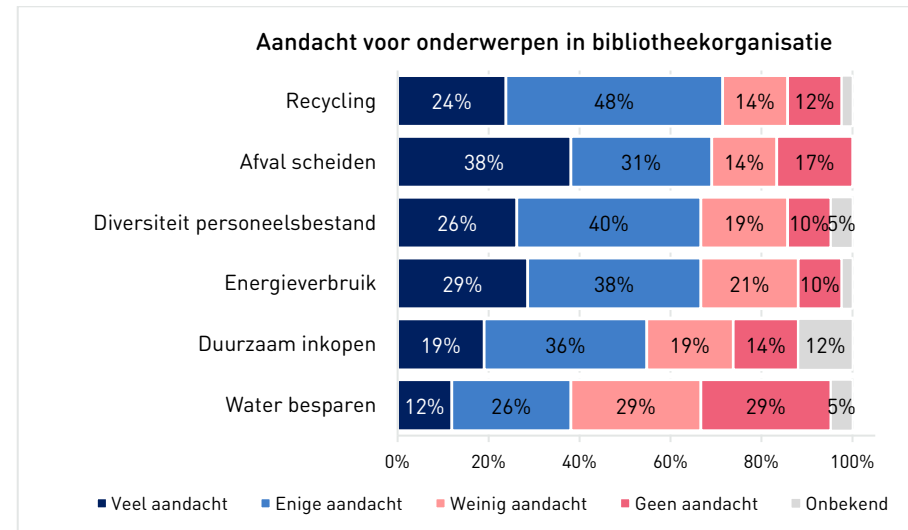
Figuur 6: In hoeverre heeft duurzaamheid een plek in de visie en strategie van jouw bibliotheekorganisatie? Hoe belangrijk vind je het dat bibliotheken een rol vervullen in het duurzaamheidsvraagstuk? (Selectie: alle respondenten / N: 46)

Figuur 7: Hoe belangrijk vind je het dat bibliotheken een rol vervullen in het duurzaamheidsvraagstuk? (Selectie: alle respondenten / N: 47)

3.6 Bedrijfsvoering

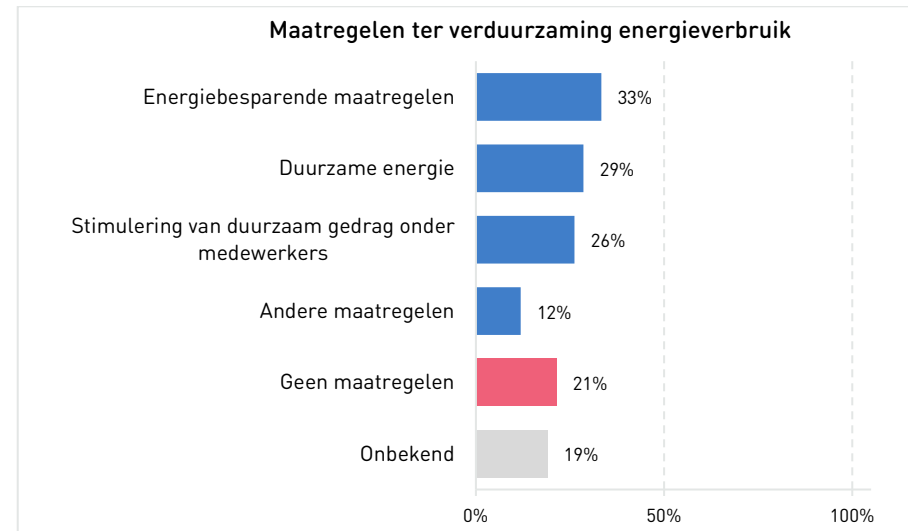
Ook bij de inrichting van de eigen organisatie kunnen bibliotheken aandacht besteden aan duurzaamheid en duurzame ontwikkeling. Van de verschillende maatregelen die bibliotheken hiertoe kunnen treffen, scoren vooral recycling en afvalscheiding hoog (respectievelijk 72% en 69%). Ook het energieverbruik wordt door veel responderende bibliotheken in de gaten gehouden (67%). Twee derde (66%) beoogt diversiteit in het personeelsbestand. Duurzaam inkopen (55%) en waterbesparing (38%) staan iets minder hoog op de agenda. Al deze interventies worden vaker toegepast door grotere bibliotheken dan kleine. Dit valt wellicht te verklaren door het feit dat kleinere organisaties minder tijd en budget voor dergelijke zaken beschikbaar hebben.

Figuur 8: In hoeverre is er binnen jouw bibliotheekorganisatie aandacht voor de volgende onderwerpen? (Selectie: alle respondenten / N: 42)

3.7 Energieverbruik

Van alle respondenten geeft 88% aan in enige mate aandacht te besteden aan duurzaam energieverbruik. Een groep van 79% zegt hiertoe daadwerkelijk concrete maatregelen in te zetten. Meestal wordt ingezet op energiebesparing (33%). Ongeveer even vaak zet men in op het gebruik van duurzame energie (29%). Een kwart probeert duurzaam gedrag onder medewerkers te stimuleren. Maatregelen die aanvullend worden genoemd, zijn onder andere het gebruik van zonnepanelen op het dak, een sedumdak, een warmtewiel en een milieubarometer. Dergelijke oplossingen worden vooral door grotere bibliotheken genoemd. Tegenover deze verschillende interventies staat dat een op de vijf respondenten geen specifieke maatregelen neemt op het gebied van energieverbruik. Een even grote groep respondenten wist de vraag niet te beantwoorden.

Figuur 9: Welke maatregelen neemt jouw bibliotheek om het energieverbruik te verduurzamen? (Selectie: alle respondenten / N: 42)

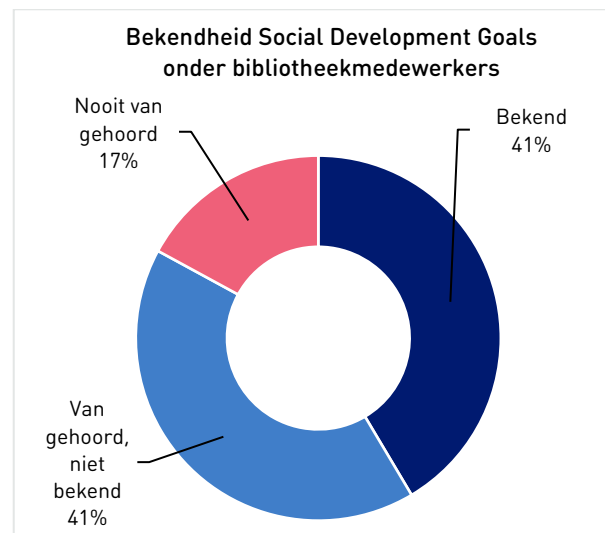
4 Sustainable Development Goals (SDG's)

In september 2015 sloten de 193 regeringsleiders van de lidstaten van de Verenigde Naties (VN) een akkoord over de 2030 Agenda voor Duurzame Ontwikkeling. Voor de periode 2015-2030 werden zeventien doelstellingen geformuleerd: de Sustainable Development Goals (SDG's). Deze doelstellingen zijn uitgewerkt tot 169 subdoelen, die betrekking hebben op diverse maatschappelijke domeinen waarbinnen gestreefd wordt naar een betere wereld. De gemaakte afspraken zijn inspanningsverplichtingen, en zijn dus niet wettelijk bindend. Landen zijn opgeroepen om de mondiale SDG's te omarmen en zich te committeren om er alles aan te doen om bij te dragen aan wereldwijde rechtvaardigheid, veiligheid en welvaart.

4.1 Aandacht voor SDG's

Meeste bekendheid SDG's in grote bibliotheken

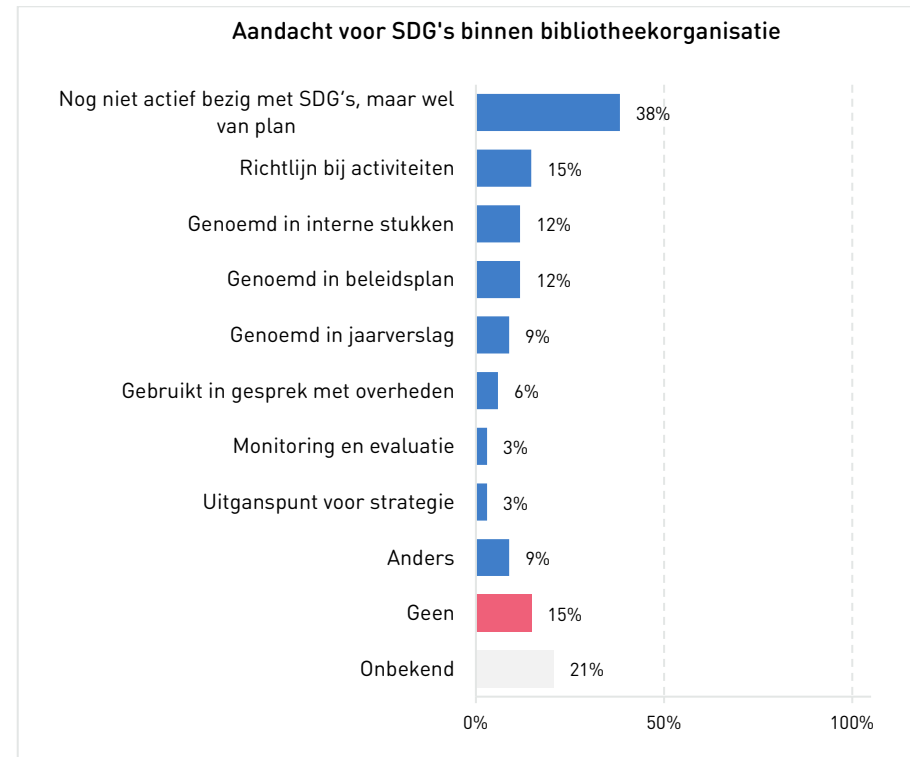
Vier op de tien respondenten (41%) geven aan bekend te zijn met de SDG's. Een even grote groep (41%) zegt de term wel te kennen, maar niet goed te weten wat deze precies inhoudt. De rest (17%) heeft nog nooit van de SDG's gehoord. Onder de grotere bibliotheken is de bekendheid van de SDG's verreweg het grootst.

Figuur 10: In hoeverre ben je bekend met de SDG's? (Selectie: alle respondenten / N: 41)

Variatie aan vormen van aandacht voor SDG's in organisatie

Vier op de tien respondenten die (enigszins) bekend zijn met de SDG's, geven aan nog niet actief met de doelstellingen te werken, maar dit wel van plan te zijn (38%). Bibliotheken die dit wel doen, gebruiken ze bijvoorbeeld als richtlijnen bij activiteiten (15%) en noemen ze in beleidsplannen (12%), jaarverslagen (9%) en andere interne stukken (12%). Een klein deel gebruikt de SDG's in gesprekken met overheden, zoals de gemeente (6%). Nog minder bibliotheken monitoren en evalueren hun bijdragen aan de hand van de doelen of gebruiken ze als uitgangspunt bij het formuleren van hun strategieën (beide 3%). Een aanzienlijk deel doet niets met de SDG's (15%) of weet niet te benoemen wat met de doelstellingen wordt gedaan (21%).

Figuur 11: Op welke manier is binnen jouw organisatie aandacht voor de SDG's? (Selectie: alle bibliotheken die hebben gehoord van en/of bekend zijn met de SDG's / N: 34)

Meerderheid geeft geen prioriteit aan specifieke doelstelling

Aan de bibliotheken die aangeven te werken met SDG's, is gevraagd of zij hierbij focussen op specifieke doelstellingen. Van deze 29 bibliotheken geeft 60% aan geen prioriteiten te stellen. Een kwart (7 bibliotheken) doen dit wel. De overige 17% heeft hierop geen antwoord.

4.2 Relevante SDG's voor bibliotheken

Welke van de zeventien geformuleerde SDG's vinden bibliotheken het beste aansluiten bij hun eigen doelstellingen?

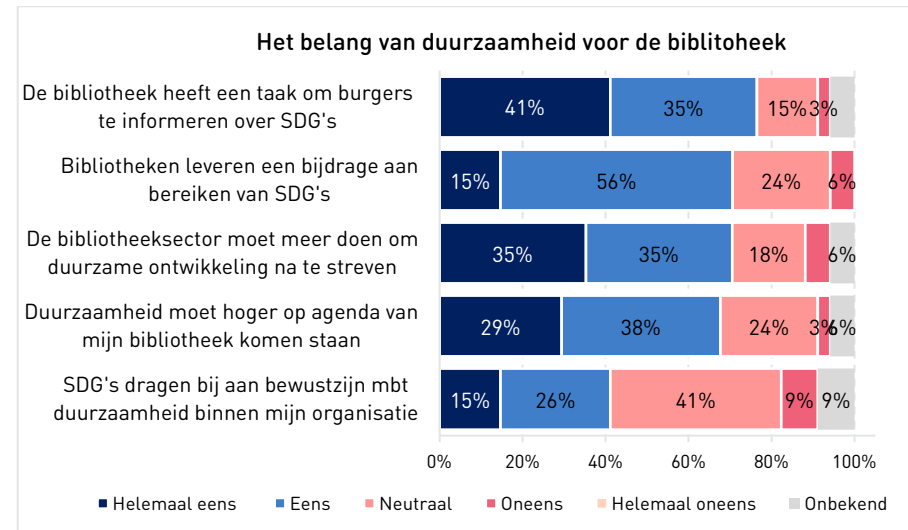
Kwaliteitsonderwijs en het verminderen van ongelijkheid zijn het populairst (82%), gevolgd door gezondheid en welzijn (76%). Ook de inzet van partnerschappen om doelstellingen te bereiken wordt door ruim twee derde (71%) van de bibliotheken genoemd. Leven in het water en op het land sluiten het minst vaak aan bij de strategie en kernactiviteiten van bibliotheken (9%).

Figuur 12: Welke SDG's sluiten in jouw ogen aan bij de strategie en kernactiviteiten van openbare bibliotheken? (Selectie: alle bibliotheken die hebben gehoord van en/of bekend zijn met de SDG's / N: 34)

4.3 Mening over SDG's en duurzaamheid

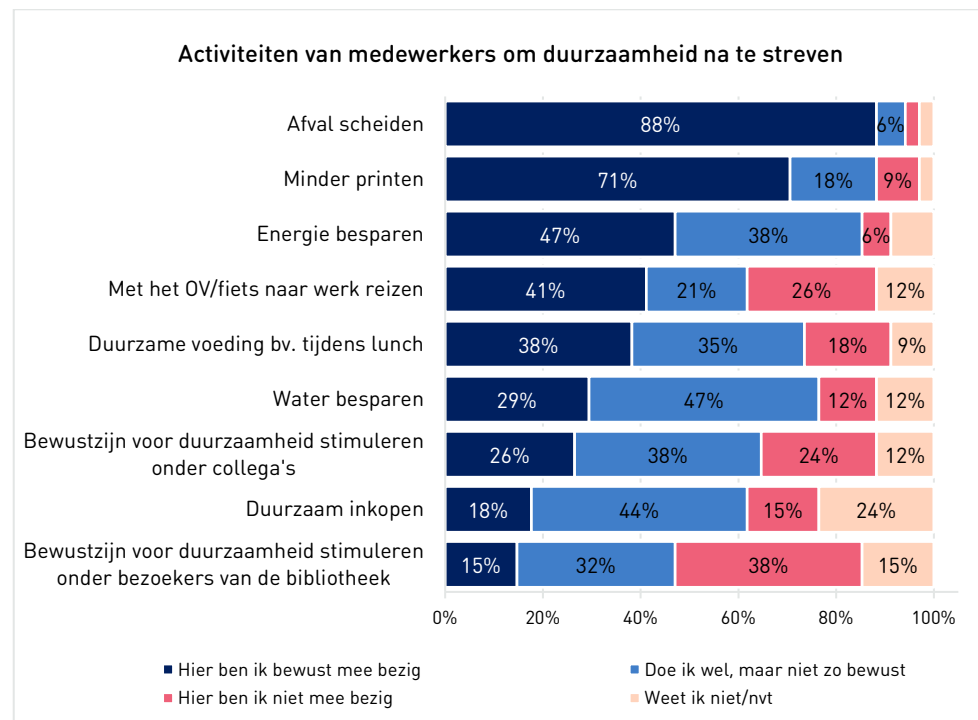
Driekwart (76%) van de respondenten vindt dat bibliotheken een taak hebben in het informeren van burgers over duurzaamheid en SDG's. Twee derde van de respondenten (67%) vindt dat duurzaamheid hoger op de eigen agenda zou moeten staan. Als het gaat om concrete actie, geeft 70% aan dat de sector meer moet doen om duurzame ontwikkeling na te streven. Dit is geen opvallende conclusie, aangezien slechts een klein deel van de bibliotheken aangeeft ook werkelijk specifiek aandacht te besteden aan de SDG's. In hoeverre deze doelen bijdragen aan bewustwording binnen de eigen organisatie, is men verdeeld. Vier op de tien respondenten (41%) vinden van wel; een even groot deel heeft hierover geen mening. Dit kan ook te maken hebben met de vrij geringe bekendheid met de SDG's.

Figuur 13: In hoeverre ben je het eens met deze stellingen met betrekking tot duurzaamheid en het belang ervan voor het bibliotheekwerk? (Selectie: alle bibliotheken die hebben gehoord van en/of bekend zijn met de SDG's / N: 34)

4.4 Eigen gedrag

Wat doen de respondenten zelf om in hun werk meer duurzaamheid na te streven? Zij zijn met name bewust of minder bewust bezig met het scheiden van afval (94%) en minder printen (89%). Ook de besparing van energie en water worden regelmatig genoemd (respectievelijk 85% en 76%). Het minst zijn respondenten bezig met duurzaam inkopen (18% bewust, 44% minder bewust) en het creëren van bewustzijn rondom duurzaamheid onder bezoekers van de bibliotheek (15% bewust, 32% minder bewust).

Figuur 14: Wat doe jij zelf om in je werk meer duurzaamheid na te streven? (Selectie: alle bibliotheken die hebben gehoord van en/of bekend zijn met de SDG's / N: 34)

5 Bronvermelding

SDGNederland.nl. [*Alles over de Duurzame Ontwikkelingsdoelen.*](https://sdgnederland.nl/)

Geraadpleegd op 8-10-2021.

KB } nationale
bibliotheek